

Ба Шурои диссертатсионии 6D. КОА-014
назди Донишгоҳи давлатии молия ва
иқтисоди Тоҷикистон бо суроғи
ш.Душанбе, 734067, кӯчаи Нахимов 64/14
E-mail: faridullo72@mail.ru

ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ ба кори диссертатсионии Халифазода Ҷовидон Бобоҳон дар мавзӯи «Арзёбии самаранокии кластерҳои агросаноатӣ дар минтақа (дар мисоли кластерҳои пахтаи минтақаи Хатлон)», ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯйи ихтисоси 08.00.03 - Иқтисодиёти минтақавӣ ва ҳудудӣ пешниҳод гардидааст.

1. Мутобиқати диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ.

Мазмун ва мундариҷаи кори диссертатсионии Халифазода Ҷовидон Бобоҳон дар мавзӯи «Арзёбии самаранокии кластерҳои агросаноатӣ дар минтақа (дар мисоли кластерҳои пахтаи минтақаи Хатлон)» нишон дод, ки он ба бандҳои 1.2, 1.3, 1.19, ва 1.24 – и Шиносномаи феҳристи ихтисосҳои КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯйи ихтисоси 08.00.03 –Иқтисодиёти минтақавӣ ва ҳудудӣ мувофиқат мекунанд.

2. Мубрамии мавзӯи таҳқиқот. Кластерикунонӣ дар ташкили истеҳсолот яке аз унсурҳои муҳимми таъмини рушди устувори минтақа ба ҳисоб рафта, бо истифодаи самаранокии иқтисодии захиравӣ-табӣӣ, инноватсияҳо ва рақобатпазирии соҳаи комплекси агросаноатӣ равона карда шудааст. Вобаста ба ин, ташаккули кластерҳои агросаноатӣ ва дар заминаи он рушди соҳаи кишоварзӣ ва таъмини сатҳи сифати баланди зиндагии аҳоли яке аз вазифаҳои асосии илми иқтисодиёти минтақавӣ ба ҳисоб меравад. Аз ин ҷост, ки ҳалли масъалаҳои кластерикунонӣ дар Стратегияи рушди миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 чун «...сатҳи пасти дохилисоҳавӣ ба байнисоҳавӣ, инчунин, байнихудудии кооператсия ва ҳамгирӣ, рушд наёфтани равиши кластерӣ...» баҳо дода шудааст. Вобаста ба муҳимияти масъалаи мазкур

таҳия ва қабули “Консепсияи ташкил ва рушди кластерҳои агросаноатӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2040” гувоҳӣ медиҳад, ки муобрамияти мавзуи диссертатсияро муайян менамояд.

3. Дарачаи навгонии натиҷаҳо дар диссертатсия ва натиҷаҳои илмие, ки ба ҳимоя пешниҳод мешавад, дар диссертатсияи мазкур зикр гардидааст. Дар диссертатсияи мазкур ҷанбаҳои назариявӣ-методии ташаккули кластерҳои пахта ва пешниҳодҳои амалӣ оид ба баланд бардоштани самаранокии иштирокчиёни занҷираи мазкур дар минтақаҳои агросаноатӣ мавриди тадқиқот қарор гирифта, дорои навгонии илмии зерин доранд:

- нуқтаҳои мухталифи назариявӣ таърифи ҳуди муаллиф оид ба мафҳуми “самаранокии кластерҳои пахта” бо назардошти хусусиятҳои минтақавӣ ва ҳудудӣ муайян карда шудааст;

- арзёбии принципҳо ва функцияҳои асосии ташаккули кластерҳои пахта дар минтақаҳои агросаноатӣ, ки ба баҳои методӣ-услубии ҷаъолияти дастаҷамъонаи иштирокчиёни занҷираи мазкур, баланд бардоштани самаранокии соҳаҳои комплекси агросаноатӣ ва таъмини рушди устувори иқтисодиёти минтақаҳои кишвар нигаронида шудаанд;

- самтҳои асосии ташаккули кластерҳои пахта дар минтақаҳои агросаноатӣ арзёбӣ гардидааст, ки он бо назардошти хусусиятҳои минтақавӣ ва табиӣ-иқлимӣ рушди соҳаи пахта, ки ба истифодаи оқилонаи иқтисодӣ захиравӣ-табиӣ, ҷалби бештари сармоягузориҳо, алоқаҳои ҳамгирӣ ва кооператсияи истеҳсолот ва дар заминаи онҳо зиёд гардидани ҳаҷми истеҳсоли маҳсулоти он дар минтақа нигаронида шудааст;

- пешниҳодҳо оиди дастгирии давлатии ташаккули кластерҳои пахта дар минтақаҳои агросаноатӣ баҳогузорӣ ва натиҷагирӣ карда шудааст;

- таҳияи пешниҳодҳо оид ба самаранокии сармоягузориҳо ба ташаккули кластерҳои пахта, ки ба беҳтаргардонии вазъи молиявӣ-иқтисодии иштирокчиёни занҷираи он, баланд бардоштани самаранокии

истеҳсолоти соҳаи пахта ва таъмини аҳоли бо маҳсулоти коркарди саноатии он, инчунин, рушди устувори иқтисодӣ-иҷтимоии минтақа равона гардидаанд;

- самт ва роҳҳои асосии баланд бардоштани самаранокии кластерҳои пахта дар минтақаҳои агросаноатӣ, ки ба зиёд гардидани ҳаҷми истеҳсоли маҳсулоти агросаноатӣ, рушди инноватсионии корхонаҳои коркарди саноатӣ, беҳтар шудани сатҳу сифати зиндагии аҳоли ва таъмини рушди устувори минтақа мусоидат менамояд.

4. Дарачаи таҳқиқи мавзӯи илмӣ. Муаллиф қайд намудааст, ки масъалаи рушди минтақаҳо ва ташаккули кластерҳои агросаноатӣ дар асарҳои иқтисодшиносони машҳури мактаби классикӣ - Д.Рикардо, А. Маршалл, М. Портер, Й.Тюнен, олимони рус, хусусиятҳои минтақавӣ ва ҷанбаҳои назариявии ташаккули кластерҳои агросаноатӣ, махсусан, кластерҳои пахта аз тарафи иқтисодчиёни ватанӣ мавриди омӯзиш қарор гирифтааст.

Аммо, масъалаҳои арзёбии самаранокии кластерҳои пахта дар минтақаҳои агросаноатӣ, фаъолияти дастаҷамъонаи иштирокчиёни занҷираи истеҳсолии кластерҳои мазкур ва таъмини бозори дохилии минтақавӣ бо молу маҳсулоти агросаноатӣ ба таври лозима баррасӣ нагардидаанд. Аз ин лиҳоз, мушкилоту масъалаҳои дар боло зикргардида, зарурати ҳаллу ҷасли онҳо, мақсад ва вазифаҳои асосии кори илмӣ мазкур доништа шудааст.

5.Ҳаҷм ва сохтори диссертатсия.

Диссертатсия аз муқаддима, се боб, ҳашт зербоб, хулоса ва пешниҳодот ва феҳристи адабиёти истифодашуда иборат буда, муҳтавои кор дар 179 саҳифаи матни компютерӣ баён гардидааст, ки шомили 18 ҷадвал, 4 диаграмма ва 6 расм мебошад. Феҳристи адабиёти истифодашуда номгӯи сарчашмаҳои мавриди истифода қароргирифта, аз ҷумла муаллифони ватанӣ ва хориҷиро дар бар мегирад.

Дар муқаддима муҳимияти мавзӯи таҳқиқот асоснок шуда, ҳадафу вазифаҳои объект ва предмети таҳқиқот муайян шудаанд, навгониҳои

илмӣ, аҳамияти амалии натиҷаҳои бадастовардашуда мухтасар ифода ёфтаанд.

Дар боби якум «Асосҳои назариявии ташаккули кластерҳои пахта дар шароити иқтисоди бозорӣ» ҷанбаҳои назариявӣ ва хусусиятҳои минтақавии ташаккули кластерҳои пахта, принципҳо ва функцияҳои асосии ташаккули кластерҳои пахта дар минтақа ва таҷрибаи хориҷӣ оид ба ташаккули кластерҳои пахта ва имконияти татбиқи он дар шароити минтақа баён гардидаанд.

Аз ҷумла:

➤ мафҳуми кластер мавриди таҳқиқот қарор гирифта, нуқтаи назари муаллиф оид ба мафҳуми “самаранокии кластерҳои пахта” муайян карда шудааст;

➤ принципҳои ташкилӣ, хусусиятҳои хоси минтақавӣ ва функцияҳои асосии рушди кластерҳои пахта дар минтақаҳои агросаноатӣ муайян шудааст;

➤ концепсияи ташаккули кластерҳои пахта дар минтақаҳои агросаноатӣ дар шароити муосир таҳия ва пешниҳод гардидааст;

➤ таҷрибаи ҷаҳонии ташаккули кластерҳо, аз ҷумла кластери пахта мавриди таҳқиқот қарор гирифтааст. Натиҷаи таҳлили таҷрибаи хориҷӣ нишон медиҳад, ки дар ташаккули кластерҳои пахта ва коркарди саноатии ашёи хоми пахта дастгирии давлатии рушди минтақаҳои агросаноатӣ ва алоқаҳои ҳамгириҳои амудӣ ғайриимкон мебошад.

Дар боби дуюм «Таҳлили вазъи самаранокии фаъолияти кластерҳои пахта дар минтақаи Хатлон» ҳолати кунунии рушди соҳаҳои комплекси агросаноатӣ дар минтақаи Хатлон ва арзёбии самаранокии кооператсия ва ҳамгирӣ дар ташаккули кластерҳои пахтакорӣ минтақаҳои агросаноатӣ баррасӣ гардидааст.

Аз ҷумла:

➤ ба вазъи иқтисодии иҷтимоии минтақаи Хатлон баҳо дода, рушди соҳаи пахтаро бахши муҳимми соҳаи кишоварзии минтақа

дониста, ташаккули кластерҳои агросаноатиро омили асосии рушд донистааст;

➤ вилояти Хатлонро, минтақаи калонтарини пахтакории ҷумҳурии дониста, қайд намудааст, ки 69,4% пахтаи дар ҷумҳурии истеҳсолшаванда маҳз дар ҳамин минтақа ҷамъоварӣ карда мешавад;

➤ содироти маҳсулоти асосии агросаноатӣ дар минтақаи Хатлонро мавриди таҳқиқот қарор дода, истифодаи сусти имконияти мавҷударо қайд намудааст;

➤ ҳаҷми истеҳсоли маҳсулоти нассочӣ ва дӯзандагӣ дар вилояти Хатлонро таҳлил намуда, дастгирии давлатии соҳаи пахта ва комплекси агросаноатӣ, даҳолати давлат дар раванди ташаккули кластерҳои пахтаи агросаноатӣ шартӣ муҳим донистааст.

Дар боби сеюм «Самт ва роҳҳои асосии баланд бардоштани самаранокии кластерҳои пахта дар минтақаи Хатлон» дастгирии давлатии ташаккули кластерҳои пахта дар шароити минтақа, ғаёлгардонии ҷалби сармоягузориҳо ба ташаккули кластерҳои пахта дар минтақа, самт ва роҳҳои асосии баланд бардоштани самаранокии ғаёлияти кластерҳои пахта дар минтақаи Хатлон мавриди таҳқиқу баррасӣ қарор гирифтаанд.

Аз ҷумла:

➤ пешниҳоди дастгирии давлатии рушди кластерҳои пахта дар минтақаҳои агросаноатӣ нишон дода шудааст;

➤ самаранокии сармоягузориҳо ба ташаккули инноватсионии кластерҳои пахта, ки ба беҳтар гардидани вазъии иқтисодӣ-иҷтимоии иштирокчиёни он, таъмини ҷойҳои нави корӣ, баланд бардоштани самаранокии истеҳсолоти соҳаҳои комплекси агросаноатӣ ва рушди минтақаҳои агросаноатӣ исбот гардидааст;

➤ нақшаи механизми дастгирии давлатии ташаккул ва рушди кластерҳои пахта дар минтақаҳои кишвар таҳия ва пешниҳод гардидааст;

- нишондиҳандаҳои самаранокии сармоягузорӣ дар кластерҳои пахтаи минтақаи Хатлон дар ҳамаи занҷираҳо ҳисоб карда шудааст;
- самаранокии иқтисодии кластери пахта дар мисоли ЧСП «Чунтай-Данғара Син Силу Текстил» исбот гардидааст;
- самт ва роҳҳои баланд бардоштани самаранокии кластерҳои пахта дар минтақа муайян гардидааст;

Хулоса аз 6 банд иборат буда барои рафъи он 6 пешниҳод карда шудааст.

6. Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии диссертатсия аз он иборат аст, ки хулосаҳо ва пешниҳодоти дар диссертатсия дарҷ гардида, ба мукаммал гардидани донишҳои назариявӣю методии самаранокии кластерҳои агросаноатӣ дар минтақа мусоидат намуда, як қатор пешниҳодҳои дар рисолаи илмӣ оварда шуда, метавонанд татбиқи амалии худро дар низоми идоракунии соҳа ва ҳамчунин дар фаъолияти мақомоти вазорати кишоварзӣ бо дарназардошти манфиатҳои иқтисоди миллӣ пайдо кунад.

7. Натиҷаҳои илмӣ, хулосаҳо ва тавсияҳои диссертатсионии пешниҳодшударо метавон дар самти коркард ва такмил додани механизмҳои ташкили клатери пахта дар Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода бурд. Инчунин тавсияҳои асосии методологӣ ва амалӣ, ҳалли масъалаҳои ташкили клатери пахта имкон медиҳанд, ки самарайи иқтисодии истеҳсоли маҳсулоти соҳа дар қаламрави ҷумҳурӣ дар сатҳи баландтар бардошта шавад.

8. Нашри натиҷаҳои таҳқиқот аз рӯйи мавзӯи диссертатсия. Вобаста ба маводи таҳқиқоти диссертатсионӣ 11 мақолаи илмӣ, аз ҷумла 6 - тои он дар маҷаллаҳои тақризшавандаи шомили феҳристи КОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон интишор гардидааст, ки ҳаҷми умумии онҳо 4,6 ҷузъи чопиро ташкил медиҳад.

9. Автореферат, ки аз диссертатсия бармеояд, ба талаботи Комиссияи Олии Аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва банди 8 – и «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ» ки бо

Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, № 267 тасдиқ шудааст, мувофиқ аст.

Бо вуҷуди баҳои мусбӣ, ки дар рафти тақриз дода шуд, маъноӣ тамоман аз камбудӣҳо, саҳвҳо, норасоӣҳо ӯӣ будани онро надорад. Аз ин нуқтани назар дар рисолаи мазкур баъзе камбудӣҳо, ҳолатҳои баҳсталаб, ғалатҳои омӯӣ, имлои грамматикӣ ӯӣ доранд, ки дар байни онҳо ҳолатҳои зеринро метавон ӯудо намуд.

1. Дар саҳ. 25 диссертатсия, расми 1.1. принципҳои асосии алоқии байниҳамдигарии иштирокчиёни кластерҳои пахта дар минтақаҳои агросаноатӣ ва марҳилаҳои ташаккули онҳо ишора шудааст, вале ба назари муқарриз расм на принципҳо ва на марҳилаҳои алоқии байниҳамдигарии иштирокчиёни кластерҳои пахтаро таҷассум менамояд.

2. Зербоби 1.3. ба таҳқиқи таҷрибаи ӯаҳонии ташаккули кластерҳои пахта ва имкониятҳои татбиқи он баҳшида шуда бошад ҳам, вале муайян нашудааст, ки таҷрибаи кадом давлат барои Тоҷикистон қобили қабул аст.

3. Дар саҳ. 127, ӯадвали 3.1.ҳаҷми маблағгузори ба сармояи асосӣ дар умум ба ҳамаи соҳаҳои иқтисодиёт омадааст, вале дар матн он ба соҳаи агросаноатӣ мутааллиқ доништа шудааст.

4. Дар рисолаи илмӣ мо нишондиҳандаҳои самаранокии сармоягузори дар кластери 1-и минтақаи Хатлон ҳисоб карда шудааст, вале ба назари муқарриз на ҳамаи маҳсулоти аз пахта истехсолшударо дар бар гирифтааст. Агар муаллиф самаранокии коркарди ӯигити пахта, торак, пати пахтаро низ ба назар мегирифт баҳои самаранокӣ пурратар мегардид.

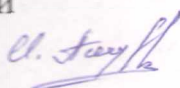
5. Диссертатсия аз ҳатогиҳои имлоӣ, мафҳумӣ ӯӣ нест.

Эродҳо, камбудӣҳои зикршуда дар маҷмӯ сифат ва баҳои мусбӣи илмӣ амалии диссертатсияи мазкурро коста намекунанд ва ба дараҷаи илмии он таъсири манфӣи худро намерасонанд.

Дар маҷмуъ, диссертатсияи Халифазода Ҷовидон Бобоҳон дар мавзӯи «Арзёбии самаранокии кластерҳои агросаноатӣ дар минтақа (дар мисоли кластерҳои пахтаи минтақаи Хатлон)», ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.03 - Иқтисодиёти минтақавӣ ва ҳудудӣ пешниҳод гардидааст, дар сатҳи баланди илмӣ –методӣ иҷро гардида, ба талаботҳои Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ» ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, № 267 тасдиқ шудааст, мувофиқ буда, муаллифи он сазовори додани дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси номбаршуда мебошад.

Муқарризи расмӣ:

доктори илмҳои иқтисодӣ, профессори
кафедраи молия ва қарзи Донишгоҳи
славиянии Россия ва Тоҷикистон



Ашуров И.С.

Ашуров Ихтёр Саидович, тел.: (+992905557788)
E-mail: ikhtiyor.ashurov@inbox.ru

Имзои д.и.и., профессор Ашуров И.С.-ро тасдиқ мекунам:

Сардори шӯъбаи кадрҳои Донишгоҳи
славиянии Россия ва Тоҷикистон



Раҳимов А.А.

Суроға: 734000, Ҷумҳурии Тоҷикистон
ш. Душанбе, к. М.Турсунзода, 30
Телефон (992) 37 221-35-50
Факс (992) 37 221-35-50
Эл. почта p.rektora@mail.ru
Сомона: <https://www.rtsu.tj.ru>.